

Споделено
Shared Experience

ФИНЛАНДИЯ – ОБРАЗОВАНИЕТО КАТО НАЦИОНАЛНА ЦЕННОСТ

Дина Димитрова

Регионален инспекторат по образованието – Сливен

Резюме: Настоящата статия насочва вниманието към важни характеристики на финландската образователна система, които я правят успешна и социална, към механизмите за ефективното ѝ функциониране и управление от ранно детство до завършване на XII клас, а по-нататък – и на висше образование.

Разработката акцентира върху екипната работа, свързана с изискванията и практиката на индивидуалното стимулиране и развитие на всяко дете и ученик в детските градини и училищата във Финландия на базата на оценка на потенциала и интересите му; ефективността от ученето и социалната справедливост в образованието; гарантирането на равно качество на услугите.

Keywords: Finnish educational system, individual stimulation and support for children and students, teamwork, efficiency, social justice in education

Налице са много възможности за осъществяване на мобилност на педагозите в европейското образователно пространство с цел повишаване на професионалната им квалификация и разширяване на техните лични, социални, езикови и дидактични компетентности. Тези мобилности са полезни и развиващи, дават нови идеи и опит, водещи до по-ефективна комуникация с децата и учениците от всички образователни степени, както и с техните родители. Важно е да сме активни, отворени и да търсим различни канали за информация.

В рамките на програма „Учене през целия живот“, подпрограма „Коменски“, дейност „Индивидуална квалификационна дейност“, управлявана и финансирана от Центъра за развитие на човешките ресурси – София, посетих Финландия, град Хелзинки и участвах в европейски семинар на тема „**Изисквания и практика на индивидуалното стимулиране във финландските училища**“. Семинарът се проведе в периода 16–22 октомври 2011 г. и бе организиран от форум „Родители и училище“ (Forum Eltern und Schule) със седалище в град Дортмунд, Германия. Тази немска организация провежда традиционно европейски семинари във Финландия и други скандинавски страни с цел да популяризира ефективното функциониране и управление на финландската образователна система – опит, който е събран от международен екип на организаторите в резултат на дългогодишна проектна дейност.

За мен беше много полезно да видя на практика как функционира образователната система във Финландия и кое я прави толкова успешна и социална. Неслучайно през 2008 г. ООН я определя като най-добрата образователна система в света, наравно с тази на Дания, Австралия и Нова Зеландия.

Финландците са убедени, че всяко дете може да прави нещо и иска да учи, че има място за всеки човек в по-рядко заселената им страна. Те споделят, че имат нужда от всяка една личност и че не могат да си позволят безнадеждни случаи... Това, което движи учебния процес, е индивидуалното стимулиране и подпомагане на всеки отделен ученик от екип от специалисти на база на оценка на потенциала и интересите му. **Финландските педагози казват, че ако си поставиш цел и не те притискат, а те стимулират – можеш да я постигнеш, щом си млад и здрав.**

По време на семинара в Хелзинки с работен език немски представих пред участниците мултимедийна презентация за образователната система в България, за характерните особености на страната ни и на моя роден град Сливен, споделих за стремежа ни към изграждане на една нова модерна европейска образователна система; разказах за опита ни в работата с деца в хетерогенна среда и споделената отговорност между институциите в тази посока. Във всяко посетено училище и детска градина в Хелзинки и Еспоо подарявах български книжки, помагала, сувенири, както и картички, изработени от деца и учители от детски градини в област Сливен. Тази инициатива бе посрещната с интерес и радост от домакините.

Програмата на Европейския семинар, която получихме предварително от организатора, бе много добре балансирана и коректно спазвана.

На въвеждаща пленарна сесия се запознахме с организатора на семинара госпожа Пирко Компа и всеки от участниците (17 човека) представи своята страна и институция, както и очакванията от предстоящите дейности. Госпожа Компа – финландка по произход, живееща и работеща в Германия, бе много комуникативна, сърдечна и инициативна. Тя даде на всеки от присъстващите специална картичка, на която бяха изписани на фински и немски език най-често употребяваните думи и изрази във всекидневието, което беше интересно за нас и стимулира интереса ни към финския език. С желание използвахме в комуникацията през следващите дни думи на този език.

Ръководителката на семинара ни запозна със структурата, управлението и силното държавно субсидиране на финландската образователна система, като през останалите дни ни предстоеше да придобием собствени впечатления за ефективното ѝ функциониране.

През първия ден от семинара посетихме Университета в Хелзинки и разговаряхме с проф. Яри Салминен. Неговата презентация бе на тема **„Образование и обучение на учители – специалисти по предмети (след седми клас) и на класни учители (от първи до шести клас)“**. Запознахме се с изискванията при кандидатстване на младите хора за учители и с механизма на прием в университета. С интерес узнахме, че никак не е лесно да те приемат да учиш педагогическа специ-

алност и да станеш учител във Финландия, затова и професията се ползва с респект и уважение от обществеността. Ако издържат приемния тест, кандидатите се явяват пред комисия, която им възлага определена ролева игра и наблюдава тяхната комуникация, изражение на лицето, поведение и други характеристики. Членовете на комисията обсъждат и решават дали лицето е подходящо за бъдещ педагог. Те смятат, че учителската професия е много натоварена и отговорна и затова учителят не бива да губи чувството си за хумор и позитивната нагласа към хората и света.

Всеки ден в късните следобедни часове провеждахме в немското училище (Deutsche Schule) в Хелзинки следобедна сесия за обсъждане на впечатленията ни от образователните институции, които посещавахме. Коментирахме и сравнявахме различни аспекти от образователните системи на страните-участнички в семинара: Германия, Австрия, България, Швейцария, Люксембург, Унгария, Гърция.

Всеки ден получавахме своевременно информация от организаторката за предстоящите посещения в училищата и детските градини.

През следващите дни посетихме подготвителните групи на училище с полудневна организация, в които се обучават деца на 6 години, както и занятията в I–VI клас в Gemeinschaftsschule в град Еспоо. Наблюдавахме с интерес групови занимания, провеждането на компютърна диагностика на езикови умения на шестгодишни деца чрез електронно разработени познавателни игри. Подготвителните групи в училище с полудневна организация работят по четири часа на ден: от 8 до 12 ч. или от 9 до 13 ч. Децата, които имат нужда от допълнително езиково стимулиране, обикновено посещават групата от 8 ч. В групата се обучават обикновено до 24 деца.

Посетихме също така час по *религия* в начален етап и час по *фински език* в шести клас. Впечатление ни направи широкото използване на електронните и комуникационните технологии в учебния процес. Във всяка стая има мултимедия, проектор и друга техника, което позволява представянето на електронни уроци. Учителите не натоварват учениците с очакването да получат веднага отговор на зададения въпрос в час. Казват, че ученето е продължителен процес, изисква време и търпение към ученика. **Характерна особеност във финландските училища и детските градини е наличието на допълнителен педагогически персонал – ЕКИП от специалисти, оказващи подкрепа на всяко дете в криза:** психолог, специален педагог, социален работник, логопед, директор, учител на класа, помощник на учителя, медицинска сестра, родител, полицаи, отговарящ за района, и при нужда пастор от близката църква, както и семеен консултант, ако проблемът идва от семейството. След диагностика от екипа на конкретния проблем на детето се набелязват мерки, оказва му се индивидуална помощ, за да излезе от кризата. **Финландците смятат, че индивидуалното стимулиране на всяко дете се нуждае от екипна работа.**

В училище Juvanpuiston Koulu посетихме класовете от VII до IX. Наблюдавахме уроци по различни учебни предмети; разговаряхме с ученици, учители

и директори за организацията на училищния живот. Прави впечатление, че училищата по своята архитектура са не само място за учене, а и за отдых, развлечение и спортуване. Децата получават практически знания. До девети клас всички ученици посещават в училище определени учебни часове по предмета „Икономика на домакинството“, където се учат да си служат безопасно с различни електрически уреди, пералня, прахосмукачка, да почистват и подреждат дома, в който живеят, и да се подготвят за самостоятелен живот, да могат да организират качествено своята битова и жизнена среда след завършване на училище. Националното външно оценяване се провежда от пети до девети клас и учениците се явяват по желание, доброволно, като два месеца преди старта на външното оценяване Министерството на образованието във Финландия обявява официално кои училища в страната задължително ще положат теста и по кой учебен предмет.

С интерес наблюдавахме и обсъждахме уроци в IX–XII клас в гимназия в град Еспоо. Характерни са лекционната форма на преподаване, диференцирането на целите и използването на ИКТ в учебния процес. Много се насърчава и цени четенето на книги от финландски автори и посещаването на училищните и градските библиотеки от учениците. Четенето на книги се смята за добродетел у финландците, на която те много държат и възпитават у децата. Матурата на учениците обхваща четири задължителни учебни предмета: първи предмет – майчин език (фински или шведски); втори предмет – първи чужд език (обикновено е английски или немски); трети предмет – по избор от природния или хуманитарния цикъл; четвърти предмет – математика или шведски език, в случай че майчиният език на ученика е фински.

В училищата имигрантите от други страни са до 5–10%, предимно от Сомалия, Китай, някои арабски страни, Тайланд, Русия и др. За учениците, които срещат затруднения с разбирането на учебния материал в час, се осигурява преводач от неговата националност, който владее добре езика и може да помогне.

С любопитство посетихме детска градина в град Еспоо и се запознахме с целодневната организация на работа и с грижата за децата, които се приемат от 10 месеца до 6 години включително. В детската градина се възпитават и социализират пет деца със специални образователни потребности, които са в отделна малка интеграционна група в детската градина. Броят на децата в масовите групи е 22–24. Във Финландия няма отделно яслени заведения за деца до 3-годишна възраст. Те се приемат в детска градина от 10 месеца до 5-годишна възраст. След това посещават една година подготвителна група за училище в детската градина или в друго училище. На 7 години постъпват в първи клас. В подготвителните групи работят учители с образователно-квалификационна степен „магистър“, а в детската градина – „бакалавър“.

Работното време на детската градина е от 6,30 ч. до 18,00 ч. Учителите започват работа сутрин в 7,30 ч. Всяка група има по един учител и двама по-

мощник-възпитатели. Таксата е между 200–300 евро в зависимост от часовете, които е прекарало детето в детската градина, и от дохода на родителите. За десетте деца-имигранти има осигурени допълнителни занимания по фински език. Те са предимно от Македония, Индия, Испания.

Детските учители проучват индивидуалните особености и навици на всяко дете чрез специален въпросник за предпочитанията и особеностите в развитието на детето, попълнен от родителите още преди постъпване в детската градина. Изготвя се план за действие какво да се направи практически, за да преодолее детето някои дефицити и да се насърчи развитието му. Ако детето има например говорни проблеми и след допълнителното езиково стимулиране в детската градина не се отбелязва напредък, учителите се обръщат за съдействие към външен специалист – езиков терапевт. В детската градина не се поставят диагнози. Критериите за наблюдение на децата (напр. фина моторика, творчески способности, работа с материали и др.) са стандартни, разписани от Министерството на образованието. Резултатите от индивидуалното развитие на всяко дете се вписват в специални формуляри, които се предават със съгласието на родителя в бъдещото училище.

Учителите споделиха, че децата излизат да играят на въздух всеки ден не само на двора, но и в близката гора. Дори времето да е дъждовно, пак излизат навън със специална непромокаема екипировка и ботушки, осигурени от детската градина за всяко дете.

За едноседмичния период на европейския семинар в Хелзинки бих открила следните характеристики на финландската образователна система, които я правят успешна и социална:

- Силно държавно субсидиране: всички деца от 6 до 16 години получават от държавата безплатна закуска и обяд, безплатен транспорт, учебници и всички ученически принадлежности за работа.

- Подкрепата за децата е от раждането им: съществуват държавни консултативни служби, които се наричат „Neuvola“, и с установяването на бременността бъдещата майка може да разчита на доверени разговори със здравни специалисти, психолози, социални работници. Те се запознават обстойно с нейното общо състояние, социалното ѝ обкръжение, евентуални наследствени заболявания, лични проблеми, риск от употреба на алкохол, наркотици и други и я подкрепят по време на бременността до навършване на 1 г. на детето. Извършва се наблюдение на развитието на детето и се предприемат мерки за подпомагане на семейството, ако е необходимо. С формуляра, в който са отразени констатациите за развитието на детето от специалистите от „Neuvola“, детето постъпва в детска градина.

- Наличие на допълнителен педагогически персонал в училищата и детските градини: екип от специалисти за подкрепа на деца в криза. Финландците смятат, че индивидуалното стимулиране и развитие на ученика е екипна

работа; нещата са структурирани така, че не зависят само от един човек.

– Практично организирана материална и образователна среда; изчистена като архитектурен стил училищна сграда, съчетаваща условия за учене, приложение на електронните и комуникационните технологии във всяка класна стая; отдых и спорт в училище; извънкласни занимания в следобедните часове.

– Наличие на длъжността „помощник на учителя“, който подпомага класния ръководител в организацията на работа и подготовката на децата, отговаря за състоянието на техническите уреди.

– Спокойна атмосфера и доверено общуване – открити ученици, които са готови да общуват и споделят с учители и външни гости, да се съобразяват с реда, правилата и мнението на другите; доверие и респект между учители, ученици, и ръководство; загриженост и солидарност към по-слабите.

– Децата със специални образователни потребности са включени в отделни малки групи и класове (максимум до седем деца) в масово училище и детска градина. Според спецификата на заболяванията и нуждите им за тях се грижат специалисти. Децата със СОП имат „побратимени“ групи с другите деца и се събират с тях всеки ден, за да извършват общи дейности – пеят, играят, разглеждат книжки и др. Преди началото на всяка учебна година образователните власти в съответната община/област се събират и определят в кои масови училища и детски градини ще се разкрийт допълнително малки групи и класове за деца със СОП, информират и насочват родителите къде биха могли да запишат детето да учи, което да е в негов интерес.

– Родителите се информират за оценките и поведението на детето си чрез електронната страница и електронните дневници на училището в интернет, всеки родител има достъп до тази информация с парола. Родителските срещи в училище са предимно индивидуални, като учителят е предложил график на времето, през което родителите могат да се срещнат с него.

В заключение мога да кажа, че се докоснахме до основни правила във финландската образователна система: **„Всяко дете е важно!“**, **„Никое дете да не оставяме без внимание“**, **„Всяко дете има право на качествен урок и качествено преподаване“**. Дейностите, осъществени по време на европейския семинар във Финландия, бяха много ползотворни и развиващи. Имаше добър баланс между учебните визити и културната програма. Получихме пълна организационна подкрепа, грижа и съдействие от организатора на семинара госпожа Пирко Компа. Изборът на лектори, училища и детска градина, които посетихме, беше много сполучлив. Получихме много полезни материали по проблематиката на семинара в електронен вариант и на хартиен носител. Предложих на заинтересовани участници в семинара електронните адреси на детски градини и училища в Сливен за установяване на контакт и бъдеща дейност. Имахме възможност да обсъждаме методическия и организационния аспект на наблюдаваните добри практики с фокус върху насърчаването

на децата в образователния процес, изготвянето на индивидуална програма за стимулирането на всяко дете от екипа от специалисти, както и да събеседваме на основата на националния ни опит. Налице бе ефективна работа в екип, като всеки от нас изпълняваше поставените за наблюдение задачи от организатора и даваше своя принос за обобщаване на мнения и извеждане на полезен опит от Финландия – земя, която учи и която е приела образованието като национална ценност, за да бъде поддържан високият стандарт на живот и професионалната реализация у всеки човек.

FINLAND – EDUCATION AS A NATIONAL VALUE

Abstract. This article draws the attention to some important features of the Finnish educational system that make it successful and socially oriented; to the mechanisms for its effective functioning and management from infancy to graduation of 12th grade and further to higher education as well. The article focuses on teamwork connected to the practice of individual stimulation and development of each child and student in kindergartens and schools in Finland, based on an assessment of the potential and interests; the effectiveness of learning and social justice in education, ensuring equal quality of services.

Dina Dimitrova

✉ Senior expert of preschool education
Regional Inspectorate of Education
8800, Sliven, Bulgaria
tel. +359 885 574133
e-mail: dina_sliven@abv.bg